

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของรายการ ทุงแสงตะวัน ในการให้ความรู้และทัศนคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” นี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ของรายการ “ทุงแสงตะวัน” ในการให้ความรู้และทัศนคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร ทางด้านเพศ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และพฤติกรรมการเปิดรับชม ที่มีต่อความรู้และทัศนคติดังกล่าว โดยผู้วิจัยใช้ทฤษฎีแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้คือ

- ส่วนที่ 1
1. แนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับสารจากสื่อมวลชน
    - ทฤษฎีวิทยุโทรทัศน์
    - แนวคิดเกี่ยวกับวีดิทัศน์
  2. แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อ
    - ทฤษฎีการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากสื่อ
    - แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ
  3. แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
    - แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

- ส่วนที่ 2
1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารและประสิทธิผลของสื่อ
  2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
  3. งานวิจัยเกี่ยวกับสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์

แนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับสารจากสื่อมวลชน

ความคิดของนักวิชาการหลากหลายสาขาที่มีต่อสื่อมวลชนนั้นแตกต่างกัน บ้างท่านก็ว่าสื่อมวลชนทำให้เกิดความทันสมัย (D.Lerner, op, cit., PP 136-152 อ้างใน จุมพล รอด คำดี : 19) บ้างท่านก็มองสื่อมวลชนเป็นเพียงเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้และกระตุ้นให้เกิดความคิดเห็นบางอย่างกับประชาชนเท่านั้น (Joseph T. Klapper อ้างใน จุมพล รอด คำดี : 19)

ไมเคิล รัช และฟิลิป เอทอฟ (Michael Rush and Phillip Athoff 1971 :16) ศึกษาพบว่าสื่อมวลชนมีบทบาทอย่างมากในการให้ความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม ความเชื่อ

ทัศนคติ ซึ่งมีผลต่อการสั่งสมประสบการณ์ และพัฒนาบุคลิกภาพ และมีบทบาทในกระบวนการ ขัดเกลาทางสังคมและการเรียนรู้แก่บุคคล นักวิชาการทาง สังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ หรือทางการสื่อสารมวลชนต่างก็ยอมรับบทบาทของสื่อสารมวลชนที่มีต่อชีวิตมนุษย์ ด้วยกันทั้งนั้น

ในการรับข่าวสารต่างๆ ของมนุษย์ทั้งจากสื่อบุคคลและสื่อมวลชนนั้น มีความแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ความต้องการ ความเชื่อ ทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิดที่ไม่เหมือนกันในแต่ละบุคคล โดยมนุษย์จะมีกระบวนการเลือกสรรที่เปรียบเสมือนเครื่องรับสาร (Selectivity Process) ของแคลปเปอร์ (Klapper 1960 : 5) ซึ่งกล่าวว่ากระบวนการเลือกรับสารของมนุษย์ประกอบด้วย

1. การเลือกเปิดรับ (Selective Exposure) กล่าวคือ บุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารจากแหล่งสารต่าง ๆ ตามความสนใจและความต้องการเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาหรือสนองความต้องการของตน

2. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) นอกจากจะเลือกเปิดรับสารแล้ว บุคคลยังเลือกให้ความสนใจเฉพาะข่าวสารที่สอดคล้องกับทัศนคติ และความเชื่อดั้งเดิมของตนด้วย

3. การเลือกรับรู้ (Selective Perception) บุคคลจะเลือกรับรู้ หรือเลือกตีข่าวสารที่ได้รับไปในทางที่สอดคล้องกับทัศนคติและประสบการณ์ที่มีอยู่ก่อน ในกรณีที่ข่าวสารที่ได้รับมาใหม่มีความขัดแย้งกับทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิม บุคคลมักจะบิดเบือนข่าวสารนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อของตน

4. การเลือกจดจำ (Selective Retention) หลังจากทีบุคคลเลือกรับเลือกให้ความสนใจและเลือกตีความข่าวสารไปในทางที่สอดคล้องกับทัศนคติ และความเชื่อของตนแล้วบุคคลยังเลือกจดจำเนื้อหาสาระของสารในส่วนที่ต้องการจำเข้าไปเก็บไว้เป็นประสบการณ์เพื่อที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป และจะพยายามลืมในส่วนที่ต้องการจะลืมอีกด้วย

ชาร์ลส์ แอดคิน (Charles Atkin, 1973 อ้างใน พิระ จิโรโสภณ, 2532 : 639) กล่าวว่า การจะเลือกรับข่าวสารใดจากสื่อมวลชน ขึ้นอยู่กับการคาดคะเนเปรียบเทียบระหว่างผลรางวัล ตอบแทน (Reward value) กับการลงทุนลงแรง (Expenditures) และพันธะผูกพัน (Liabilities) ที่จะตามมา ถ้าผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับสูงกว่าการลงทุนหรือการทำความเข้าใจแล้ว บุคคลย่อมแสวงหาข่าวสารนั้น แต่ถ้าผลตอบแทนได้น้อยกว่าบุคคลก็อาจเพิกเฉยต่อข่าวสารนั้น เป็นต้น

ทั้งนี้ พฤติกรรมที่เกิดจากการเปิดรับข่าวสารสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือพฤติกรรมปฏิบัติกร (Consumatory behavior) และพฤติกรรมอุปกรณ์ (Instrumental behavior) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2522 : 5-6 อ้างใน อารยา ศุพุทธ- มงคล 2533 : 33)

พฤติกรรมปฏิบัติกร เป็นปฏิกิริยาในการรับสารที่เกิดขึ้นพร้อมกับกระบวนการสื่อสารในทันทีที่มีสิ่งเร้า (Stimulus) หรือมีข่าวสาร (Message) มากกระตุ้นผู้รับปฏิกริยานั้นอาจสังเกตได้

หรือสังเกตไม่ได้ แต่จะสิ้นสุดลงในทันทีที่สิ่งเร้านั้นหมดแรงกระตุ้น หรือเมื่อยุติการให้ข่าวสาร เช่น เมื่อผู้รับสารอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ แล้วเกิดอารมณ์คล้อยตามคิด สร้างภาพยนตร์ต่าง ๆ ตามไป แต่เมื่อเลิกอ่าน เลิกฟัง หรือเลิกดูแล้ว อารมณ์หรือปฏิกิริยาต่าง ๆ ก็หยุดลงเพียงนั้น ปฏิกิริยานี้จัดเป็นพฤติกรรมปฏิบัติการ

ส่วนพฤติกรรมอุปกรณ์ (Instrumental behavior) เป็นปฏิกิริยาการรับสารที่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับพฤติกรรมปฏิบัติการแต่ต่างกันตรงที่ในกรณีของพฤติกรรม อุปกรณ์นั้นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดแรงกระตุ้น และพฤติกรรมอย่างอื่น เช่น เมื่อผู้รับสารฟัง หรือดู หรืออ่านข้อความไปแล้ว อาจนำไปวิพากษ์วิจารณ์ต่อ เล่าให้ผู้อื่นฟัง แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม หรือนำมาใช้เป็นหลักความคิดประจำตน เป็นต้น ปฏิกิริยาเช่นนี้ถือว่าเป็นพฤติกรรมอุปกรณ์

ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพ และดำรงอยู่ได้นั้นจำเป็นที่จะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมในหมู่ประชาชนโดยการให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งหนทางที่จะช่วยรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไว้ แม้ว่าพฤติกรรมนี้จะไม่เห็นทันทีทันใดก็ตาม แต่อาจมีผลเกิดขึ้นในระยะยาวซึ่งก็จะก่อให้เกิดการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเกิดผลดีต่อสภาพแวดล้อมในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522)

ทฤษฎีเกี่ยวกับวิทยุโทรทัศน์

วิทยุโทรทัศน์ (Television) เป็นการรวบรวมคุณสมบัติของวิทยุกระจายเสียง ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์เข้าด้วยกันโดยที่ผู้ชมสามารถได้ยินเสียง เห็นภาพ เคลื่อนไหวและตัวหนังสือไปพร้อม ๆ กัน ฉะนั้นวิทยุโทรทัศน์จึงเป็นสื่อมวลชนที่แสดงเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ชัดเจนที่สุด เพราะคนเรานั้นสามารถรับรู้จากการเห็นถึงร้อยละ 75 จากการได้ยินร้อยละ 13 จากการสัมผัสร้อยละ 6 และจากรสร้อยละ 3 วิทยุโทรทัศน์ให้ทั้งการได้เห็นและการได้ยินทำให้เรารับรู้ถึงร้อยละ 88 ฉะนั้น วิทยุโทรทัศน์จึงมีคุณสมบัติในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะคติ ความซาบซึ้ง ค่านิยม ตลอดจนจรรยาบรรณ (อรรถพร เขียวถาวร, 2525 : 117)

ภาระหน้าที่หลักสื่อมวลชนโดยเฉพาะวิทยุโทรทัศน์ตามบทบาท และสถานภาพของสังคม ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสื่อสารมวลชนในสังคมมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการคือ

1. การสังเกตและการติดตามเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสังคม คือทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวมและกระจายข่าวสารต่าง ๆ ที่ควรแก่การสนใจไปสู่สมาชิกในสังคม

2. การชี้แจงให้เห็นถึงสิ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น คือ หน้าที่ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องราว หรือเหตุการณ์นั้น ๆ อย่างรอบคอบเพื่อให้สมาชิกในสังคมได้รับทราบและเกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง

3. การถ่ายทอดมรดกทางสังคม คือทำหน้าที่สืบทอดความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมจากสมาชิกของสังคมในช่วงยุคสมัยหนึ่งในช่วงยุคสมัยต่อไปเพื่อเป็นการอบรมให้สมาชิกได้เรียนรู้บทบาทของสถานภาพของตนเอง

4. การให้ความบันเทิง คือ มุ่งทำหน้าที่ด้านการสร้างสรรค์ ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลินให้แก่สมาชิกในสังคม เพื่อเป็นการพักผ่อนและลดความตึงเครียด (ขวัญเรือน ไชยอุดม, 2520 : 25-26 อ้างในบุญชัย รัตนวิระประดิษฐ์ : 20) จะเห็นว่าวิทยุโทรทัศน์มีบทบาทและสถานภาพของสังคมค่อนข้างชัดเจน เพราะฉะนั้นในส่วนที่เกี่ยวกับความสำคัญของวิทยุ โทรทัศน์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนมีดังนี้คือ

- (1) การให้ข้อเท็จจริงแก่ประชาชน
- (2) การให้การศึกษา
- (3) การแสดงความคิดเห็น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528 : 14)

ความสำคัญของวิทยุโทรทัศน์

วิทยุโทรทัศน์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนมีความสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (ชลลดา วงศ์วิชัย, 2533)

1. ความสำคัญในด้านการเสริมสร้างสติปัญญา

ความสำคัญของวิทยุโทรทัศน์ในการเสริมสร้างสติปัญญามีอยู่ 3 ลักษณะ คือ การให้ข้อเท็จจริงแก่ประชาชน การให้การศึกษา และการแสดงความคิดเห็น

2. ความสำคัญในด้านการพัฒนาประเทศ

วิทยุโทรทัศน์มีความสำคัญในการใช้เป็นสื่อเพื่อพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาทางการเมือง การพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาการศึกษา จะเห็นว่าในประเทศที่เจริญแล้วหลายประเทศนิยมใช้วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อ เพื่อสอนหรือเสริมสร้างความรู้โดยตรงตัวอย่างเช่น ประเทศอังกฤษมีสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเรียกว่า "ETV" (Educational Television) เพื่อให้การศึกษาความรู้แก่ประชาชนจนเป็นที่แพร่หลาย ในสหรัฐอเมริกาใช้วิทยุโทรทัศน์เพื่อการสอนที่เรียกว่า "ITV" (Intruccion Television)

3. ความสำคัญในด้านการสื่อสารของโลก

วิทยุโทรทัศน์มีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือการสื่อสารของโลก ทำให้สามารถติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันได้อย่างรวดเร็วทันใจไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของโลก โดยการส่งสัญญาณผ่านดาวเทียม เพื่อให้ทั่วโลกได้รับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ที่ไหน เมื่อใด อย่างไร และทำไม นอกจากนี้วิทยุโทรทัศน์ยังเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้ความบันเทิง และวัฒนธรรมประเพณีซึ่งกันและกันระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก และยังเป็นเครื่องมือในการใช้เป็นสื่อที่ทำให้เกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกันทั่วทั้งโลก เกิดเป็นลักษณะการถ่ายโยง

เทคโนโลยีการสื่อสาร จากประเทศที่พัฒนาเรื่องข่าวสารไปยังประเทศที่ขาดแคลนเป็นผลให้ เกิดการพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

บทบาทหน้าที่ของวิทยุโทรทัศน์

วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง หน้าที่โดยทั่วไปจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับสื่อมวลชน ซึ่งโดยปกติแล้วหน้าที่ของสื่อมวลชนสอดคล้องกับการสื่อสารมี 4 ประการ ดังนี้ (ชลลดา วงศ์วิชัย, 2533)

1. บทบาทหน้าที่ในการให้ข่าวสาร

ปัจจุบันโลกได้ก้าวหน้าวิวัฒนาการไปมาก เหตุการณ์ประจำวันในส่วนต่างๆ ของโลก บางสิ่งบางอย่างมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันไปถึงต่างประเทศทั่วโลก ยิ่งในเชิงธุรกิจด้วยแล้วเหตุการณ์ประจำวันย่อมต้องมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันอย่างยิ่ง ชาวต่าง ๆ จะน่าสนใจขึ้นอยู่กับ “สื่อ” ที่เสนอมาซึ่งผู้รับและ “สื่อ” ในปัจจุบันที่เป็น “ผู้ส่งข่าว” ได้ดีที่สุดก็คือ “วิทยุโทรทัศน์” ทั้งนี้เพราะผู้ชมจะได้เห็นทั้งภาพและเสียงได้ในขณะเดียวกัน อันเป็นการเข้าใจให้เกิดความสนใจในข่าวที่ชม

2. บทบาทหน้าที่ในด้านการให้ความคิดเห็น

เนื่องจากวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลมากต่อผู้ชมและผู้ฟังมาก โดยเฉพาะผู้ชมในตัวเมืองซึ่งถือว่าเป็นผู้ชมส่วนใหญ่ เป็นผู้หน้าที่ได้รับการพัฒนาและศึกษาแล้ว การแสดงความคิดเห็นทางวิทยุโทรทัศน์ จึงมีบทบาทและเป็นที่น่าสนใจมาก โดยเฉพาะในระหว่างที่มีเหตุการณ์ที่ต้องแสดงความคิดเห็นในเชิงเปรียบเทียบ เช่น ในระยะเวลาก่อนการเลือกตั้งทั่วไป อาจจะมีการเชิญหัวหน้าพรรคการเมืองต่าง ๆ หรือผู้สมัครแต่ละพรรคมาให้ความคิดเห็น แสดงความเห็นต่าง ๆ เมื่อได้รับการเลือกตั้ง เป็นต้น

นอกจากนี้บางสถานีโทรทัศน์ยังมีรายการที่จัดรายการในรูปโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้คล้อยตามความคิดเห็นทางใดทางหนึ่ง ซึ่งรายการเช่นนี้จะมีอิทธิพลกับประชาชนมากทั้งนี้เพราะวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่ประชาชนส่วนใหญ่ถือเอาเป็นแบบอย่างมากกว่าสื่อมวลชนชนิดอื่น

3. บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษ

เนื่องจากเป็นสื่อที่ให้ทั้งภาพและเสียงได้ในขณะเดียวกัน จึงทำให้เหมาะสมที่จะใช้เป็นสื่อในการช่วยส่งเสริมการศึกษา หรือเป็นเครื่องมือในการให้การศึกษแก่ประชาชนหรือนักศึกษา โดยการนำเอาวิทยุโทรทัศน์ไปใช้ตามวัตถุประสงค์แตกต่างกัน เช่น

- รายการเพื่อการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป (Informal Education) เป็นการให้ความรู้แก่ประชาชน โดยจัดเนื้อหาเป็นความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยตรงแอบแฝง มาในรูปคดีเตือนใจ หรือสอดแทรกในรายการ

- รายการเพื่อการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) เช่น การใช้วิทยุโทรทัศน์วงจรปิด เป็นอุปกรณ์สอนของวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

- รายการเพื่อศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non formal Education) คือการจัดรายการเพื่อกลุ่มผู้รับสารที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ให้การศึกษาเป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาแบบกลุ่มสนใจเฉพาะเรื่อง เช่น รายการโทรทัศน์การศึกษาของสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ในช่วงเวลาควบคุม

4. บทบาทหน้าที่ในการให้ความบันเทิง

เนื่องจากเป็นสื่อมวลชนที่มีศักยภาพในการให้ความบันเทิงอย่างพร้อมมูล เป็นแหล่งข่าวที่ประชาชนทั่วไปสามารถใช้เป็นแหล่งแสวงหาความบันเทิงได้ เนื่องจากมีให้เลือกชมได้หลายช่อง การจัดรายการของแต่ละช่องหรือสถานีจึงแข่งขันกันในการจัดรายการทางด้าน บันเทิงเพื่อดึงดูดผู้ชมรายการบันเทิงเหล่านี้ มีเป้าหมายในการดึงดูดผู้ชมรายการต่างวัยกัน เช่น

- รายการการ์ตูนสำหรับเด็ก
- รายการภาพยนตร์ญี่ปุ่นสำหรับเด็ก
- รายการภาพยนตร์ไทยที่รัก
- รายการมหกรรมภาพยนตร์
- รายการวีดิทัศน์เพลง
- รายการคอนเสิร์ต
- รายการละครโทรทัศน์
- รายการเกมส์โชว์

อิทธิพลของวิทยุโทรทัศน์ที่มีต่อเด็ก

วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่ใกล้ชิดกับคนในสังคมเมืองเป็นอย่างมาก จนอาจกล่าวได้ว่าวิทยุโทรทัศน์เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของคนและครอบครัวในเมือง โดยเฉพาะอิทธิพลที่มีต่อเด็กในด้านต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. วิทยุโทรทัศน์สามารถกระตุ้น หรือส่งเสริมให้เด็กกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้เมื่อเด็กมีความโน้มเอียงที่จะทำเช่นนั้นอยู่แล้ว

2. วิทยุโทรทัศน์สามารถสร้างทัศนคติ และค่านิยมใหม่ให้เกิดขึ้นแก่เด็กได้หากเด็กไม่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์กับสิ่งนั้นมาก่อน

3. วิทยุโทรทัศน์ทำให้จิตใจเด็กตายด้าน ขาดความเห็นอกเห็นใจ

อย่างไรก็ตาม วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนซึ่งมีคนดูมาก และมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของเด็กอยู่มาก จึงควรจะต้องมีการควบคุมโดยผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น รัฐบาล ทางบ้าน และโรงเรียน เพื่อขจัดอันตรายที่เกิดจากวิทยุโทรทัศน์ซึ่งมาตรการควรที่จะกระทำได้มีอยู่ 3 ประการ คือ

1. แนะนำและควบคุมให้เด็กดูเฉพาะรายการที่เหมาะสมกับวัยและระดับจิตใจของเด็ก
2. สถานีและผู้จัดรายการ วิทยุโทรทัศน์จะต้องคำนึงถึงประเภทของรายการ และช่วงเวลาที่เหมาะสมควร รวมทั้งจัดรายการที่เป็นประโยชน์ให้มากขึ้นโดยเฉพาะกับเด็ก
3. นำเอามาตรการการเรีองรสนิยมและคุณภาพของรายการมาบังคับสถานี เพื่อให้ผู้จัดรายการปฏิบัติตาม แต่ทั้งหมดนี้ต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายจนในที่สุดวิทยุโทรทัศน์ก็จะเป็นผู้สร้างสรรค์เด็กอย่างแท้จริง (ประมะ สตะเวทิน, 2528 : 50-53)

แนวคิดเกี่ยวกับวีดิทัศน์

วีดิทัศน์(Video)เป็นสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์กับกลุ่มที่เล็กกว่า ถ้าเทียบกับการสื่อสารมวลชนซึ่งกลุ่มเป้าหมายขนาดใหญ่ วิธีการสำคัญในการใช้สื่อนี้คือ การผลิตภาพยนตร์สารคดี (Documentary Films) เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับองค์การ หรือแนวคิดขององค์การ หรือเรื่องราวที่น่าสนใจเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการขององค์การ หรือประเด็นปัญหาใด ๆ ที่ต้องการหยิบยกขึ้นมา และต้องการเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ ในการปฏิบัติการผลิตภาพยนตร์ สารคดี อาจทำได้ทั้งโดยเป็นวีดิทัศน์ขึ้นอยู่กับงบประมาณ อุปกรณ์ทั้งการถ่ายทำและฉายตลอดจนคุณภาพของภาพยนตร์ที่ต้องการด้วย

ดังนั้นโดยเนื้อหาแล้ว วีดิทัศน์สามารถเสนอสาระที่ต้องการประชาสัมพันธ์ได้เช่นกัน คือเสนอเนื้อหาที่ให้ภาพ เสียง และความเคลื่อนไหว ซึ่งสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนและจดจำง่ายให้แก่ผู้ชมได้เนื่องจากการผลิตวีดิทัศน์ทำได้สะดวก ประหยัดและให้ผลทางการสื่อสารได้ดีเท่าเทียมกับภาพยนตร์ ในปัจจุบันองค์การต่าง ๆ จึงผลิตวีดิทัศน์ขึ้นมาก(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2535)

คุณสมบัติของวีดิทัศน์

1. ลดค่าใช้จ่ายในการบันทึกภาพ เนื่องจากสามารถลบทิ้งแล้วบันทึกใหม่ได้ โดยไม่ต้องใช้กำลังคนมาก เพราะเครื่องมือมีขนาดเล็กและน้อยชิ้น
2. รวดเร็วในการใช้ คือ เมื่อบันทึกภาพไว้แล้วสามารถกรอกลับมาชมได้ในทันทีเป็นการสะดวกต่อผู้ออกรายการและผู้ตรวจควบคุมรายการ
3. การทำสำเนา (Copy) รายการจาก Master tape ทำได้ง่ายและหลายครั้งโดยไม่ต้องใช้อุปกรณ์พิเศษใด ๆ เพียงแต่มีเครื่องบันทึกวิดีโอเทปอีกเครื่องหนึ่งมาตั้งคู่กัน (เหมือนการบันทึกเสียงจากวิทยุ) ก็สามารถถ่ายถอดสำเนากันได้
4. ใช้ได้กับทั้งเครื่องรับวงจรปิด และสถานีโทรทัศน์ในการเผยแพร่ออกอากาศ (คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527)

อัลเฟรด วิลเลนเนอร์ (Alfred Willener) ให้ความเห็นว่า บุคคลจำนวนหนึ่งใช้วีดิทัศน์ในฐานะเครื่องมือการสื่อสาร อันเกิดจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สร้างความสะดวกในการบันทึก

ภาพและเสียง ไม่ว่าจะเพื่อเก็บไว้หรือนำกลับมาดูได้ทันที แต่สำหรับบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่า วิดีทัศน์เป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงการค้นหา และการนำมาซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์ แต่วีดิทัศน์ก็ยังมีศักยภาพในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการผูกขาดของโทรทัศน์ นั่นคือ โทรทัศน์จะไม่สามารถคงอำนาจที่จะกำหนดได้ว่ารายการใดควรเสนอแก่ผู้ชมหรือเสนอเมื่อไร เวลาใด กล่าวคือ จะมีการแบ่งผู้รับสารเป็นกลุ่มเล็กๆโดยอัตโนมัติไม่เป็นมวลชนอีกต่อไปด้วย เหตุนี้ก็จะก่อให้เกิดปัญหาในการกำหนดหรือคาดคะเนเกี่ยวกับความคิด ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆของผู้รับสารซึ่งเป็นสาเหตุให้สื่อมวลชนกำลังถูกท้าทายหรือแทนที่โดยการสื่อสารชนิดใหม่ (Alfred Willener, 1976)

Lorette J. Atienza เห็นว่าวีดิทัศน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศที่ไม่ควรมองข้ามเพราะในแง่การให้ข่าวสารแล้ววีดิทัศน์ก็คือโทรทัศน์ นั่นคือวีดิทัศน์สามารถทำหน้าที่ส่งข่าวสารจากเบื้องบนไปสู่เบื้องล่าง หรือจากเมืองไปสู่ชนบทจากหัวน้ำไปยังประชาชนทั่วไป เหมือนกับโทรทัศน์แต่ไม่ใช่โทรทัศน์เสียทีเดียว วีดิทัศน์เป็นเพียงโทรทัศน์ขนาดย่อมนที่เป็นสื่อทำให้ผู้รับสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารในระหว่างชุมชนเดียวกัน หรือต่างชุมชนดังนั้นจึงเป็นบันได ในการนำสารกลับไปยังผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอสาระ หรือปัญหาต่างๆ วีดิทัศน์ถูกสร้างมาสำหรับบุคคลทั่วไปได้มีโอกาสได้ใช้ ซึ่งต่างจากโทรทัศน์ที่ผู้รับสารจะเป็นเพียงผู้รับตลอดไป (Lorette J. Atienza, 1977)

บทบาทของวีดิทัศน์ในการพัฒนาประเทศ (คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527)

วีดิทัศน์มีบทบาทในการพัฒนาประเทศ ในด้านความรู้ดังนี้

1. ใช้บันทึกเหตุการณ์สำคัญๆ ได้ทั้งภาพและเสียงได้เป็นอย่างดี
2. ใช้เพื่อเสนอเรื่องราวบางเรื่อง เพื่อสร้างบรรยากาศให้น่าตื่นเต้น รู้สึกว่าเรื่องราวที่นำมาเสนอนั้นเป็นเรื่องราวที่น่าสำคัญน่าสนใจและเป็นการดึงคนเข้ามาโดยทางอ้อม ผลพลอยได้ที่ตามมาคือเราสามารถมีโอกาสบันทึกปฏิกิริยาการชมของผู้ชมเหล่านั้นไว้ได้ แล้วนำกลับมาชมได้ทันทีโดยไม่ต้องเสียเวลา
3. ใช้เพื่องานประชาสัมพันธ์ ในกรณีที่มีผู้นำท้องถิ่นปฏิเสธที่จะเข้าร่วมโครงการเราสามารถให้การฉายวีดิทัศน์เพื่อช่วยสร้างความเข้าใจอันดีแก่บุคคลเหล่านั้นขึ้นมาได้
4. ใช้ในการเรียนการสอน เป็นการช่วยเสริมสร้างการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
5. ใช้เพื่อบันทึกสื่อพื้นบ้านต่างๆ เช่น งานฉลอง ละคร และงานที่จะนำไปเผยแพร่ยังส่วนต่างๆของประเทศ เป็นการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม หรือทำให้ศิลปินต่างๆ มีหูตากว้างขวางขึ้นเมื่อได้เห็นผลงานเหล่านั้น

วีดิทัศน์นั้นจะมีส่วนในการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เป็นเช่นเดียวกับสื่อมวลชนอื่นๆ เช่น ทำให้ได้รู้ได้เห็นชีวิต สถานที่ต่างๆเป็นการขยายความคิดและเพิ่มเติมข้อมูลต่างๆให้เด็ก

และเยาวชนเหล่านั้น ถ้าข้อมูลมีเนื้อหาสาระที่ดีก็จะเป็นประโยชน์กับเด็กและเยาวชน ในทางกลับกันถ้าเนื้อหาไม่ช่วยเสริมในประเด็นดังกล่าวก็จะเกิดผลเสียอย่างใหญ่หลวง เพราะเด็กจะไม่สามารถแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดีได้ ไม่รู้ว่าสิ่งใดเหมาะสมเพียงใด ซึ่งจะทำให้เด็กรับในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเข้าไปได้

ผลโดยตรงของวิดิทัศน์ที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม

วิดิทัศน์มีผลกระทบต่อสังคมทั้งในทางบวกและทางลบ กล่าวคือ

ผลในทางบวก

1. ช่วยลดต้นทุนในการถ่ายทำหรือผลิตในประเทศ ทำให้วิดีโอเทปที่ผลิตขึ้นเพื่อการสร้างสรรค์สังคมมีมากขึ้น ทำให้เราได้ชมรายการที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับสังคม
2. ในกรณีที่มีการนำเอาวิดีโอเทปมาจากต่างประเทศ จะช่วยให้เราได้รับรู้ได้เห็นชีวิตความเป็นอยู่สภาพต่างๆ ของคนและสัตว์ในสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น และถือเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมด้วย
3. วิดิทัศน์ทำให้คนได้ชมภาพยนตร์หรือรายการต่างๆ ได้อย่างเป็นส่วนตัวมากขึ้นบางครั้งอาจให้ผลดีทางสุขภาพจิตของผู้ชมกล่าวคือการได้ชมภาพยนตร์ต้องห้ามต่างๆ อาจช่วยลดความตึงเครียดชดเชยความก้าวร้าว โดยหนีโลกหรือความสับสนจากสังคมไปได้บ้าง

ผลในทางลบ

1. ทำให้ถูกครอบงำทางวัฒนธรรม ซึ่งเกิดผลเสียแก่ผู้ชมบางกลุ่มโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน อันเนื่องมาจากการรับเนื้อหาสาระจากทางตะวันตก ซึ่งขณะเดียวกันก็เป็นการรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมเข้ามาด้วย เช่น การแต่งกาย การปฏิบัติตน
2. ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคม หากรับวัฒนธรรมตะวันตกโดยไม่ได้อัดกลั่นกรอง
3. ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ของชาติไป

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชน

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อที่สามารถที่จะเข้าถึงกลุ่มผู้รับที่มีจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วเป็นการเพิ่มความรู้ แพร่กระจายข่าวสาร รวมทั้งเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ฝังรากลึกได้ (Rogers. Shoemaker, 1971 :15)

สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ในการให้ข่าวสารข้อเท็จจริงต่างๆ อันเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่บุคคลซึ่งยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลได้ แต่

อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนเป็นเพียงสถาบันหนึ่งในสังคมซึ่งมีสถาบันอื่น ๆ อีกมากมายที่ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ดังนั้นอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมและประชาชน จึงเป็นอิทธิพลที่มีเงื่อนไขและขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆอีกมากมาย ซึ่งสื่อมวลชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ โทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่สัมผัสได้ด้วยการมองเห็นและการฟัง (Audio-Visual Transmitter)

โจเซฟ ที เคลปเปอร์ (Joseph T. Klapper 1963 : 15-49) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของประชาชนไว้ดังนี้

1. สื่อมวลชนไม่ได้มีอิทธิพลต่อประชาชนโดยตรง แต่จะมีอิทธิพลโดยอ้อมซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1.1 ความมีใจโน้มเอียง (Predispositions) คือ ประชาชนจะมีความคิดเห็น ค่านิยมและความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ก่อนซึ่งได้รับอิทธิพลจากการคบหาสมาคมกับคนอื่น และสถาบันสังคมที่ตนเป็นสมาชิก เมื่อบุคคลผู้นั้นสัมผัสกับสื่อมวลชนก็จะนำเอาทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมเหล่านี้ติดตัวมาด้วย

1.2 การเลือกของผู้รับสาร (Selective Processes) ประชาชนจะเลือกรับสาร ที่สอดคล้องกับความคิดเห็นและความสนใจของตน ประชาชนจะเลือกรับสารที่สอดคล้องกับ ความคิดเห็นและความสนใจของตน และจะหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับสารที่ไม่สอดคล้องหรือที่ขัดแย้งกับความคิดเห็นและความสนใจของตน ประชาชนจะพยายามตีความสารตามความเชื่อ และ ค่านิยมที่ตนมีอยู่เดิมและจะเลือกจดจำเฉพาะสิ่งที่สนับสนุนความคิดและความเชื่อ

1.3 อิทธิพลของบุคคล (Personal Influence) ข่าวสารจากสื่อมวลชนอาจไม่ได้ไปถึงประชาชนทั่วไปในทันที แต่จะผ่านสื่อบุคคลหรือผู้นำความคิดเห็นก่อนจะไปถึงประชาชน ผู้นำความคิดเห็นมักสอดแทรกความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปด้วย

1.4 ลักษณะของธุรกิจด้านสื่อมวลชน (Economic Aspects) การดำเนินธุรกิจด้านสื่อมวลชนในสังคมเสรีนิยม ซึ่งมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้นสื่อมวลชนสามารถแข่งขันกันได้โดยเสรี ต่างฝ่ายต่างเสนอความคิดเห็นและค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป และประชาชนก็มีเสรีภาพในการที่จะเลือกเชื่อถือความคิดเห็นใดความคิดเห็นหนึ่งได้ และตัดสินใจว่าจะเชื่อสื่อมวลชนใดดี

2. อิทธิพลที่สื่อมวลชนมีประชาชนเป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น คือสื่อมวลชนจะสนับสนุนทัศนคติ รสนิยม ความมีใจโน้มเอียง ตลอดจนแนวโน้มด้านพฤติกรรมของประชาชนให้มีความเข้มแข็ง และพร้อมที่จะแสดงให้ปรากฏออกมาเมื่อมีแรงจูงใจเพียงพอหรือเมื่อมีโอกาสเหมาะสม

3. สื่อมวลชนอาจทำหน้าที่เป็นผู้เปลี่ยนแปลงประชาชนได้เช่นกัน จะเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่ก่อนแล้ว หากสื่อมวลชนสามารถเสนอสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของเขา เขาก็จะเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมได้ สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็นเพียงผู้เสนอหนทางในการเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม เท่านั้น

4. สื่อมวลชนสามารถสร้างทัศนคติ และค่านิยมใหม่ให้เกิดแก่ประชาชนได้ในกรณีที่บุคคลนั้น ๆ มัเคยมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน ทัศนคติ และค่านิยมใหม่นี้

จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้รับสารนั้นรับสารที่เสนอเรื่องราวในแนวเดียวกันบ่อยๆ เป็นอิทธิพลในลักษณะสะสมมิใช่อิทธิพลที่ก่อให้เกิดผลได้ทันทีทันใด หรือในระยะเวลาอันสั้น

บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนต่องานส่งเสริมเผยแพร่ (B.S Bloom, 1967 : 33
อ้างในลัดคณา ศรีสวัสดิ์ , 2530)

บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนโดยทั่วไป เช่น การให้ข่าวสาร ความรู้ ให้การศึกษา ให้ความบันเทิง และการพัฒนาสังคม ในการเป็นสื่อกลางที่จะแสดงออกและถ่ายทอดความนึกคิด และศิลปวิทยาการต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีบทบาททางด้านจิตวิทยาสังคม คือช่วยสร้างความผูกพันของคนในสังคมให้สามารถอยู่รวมกันได้อย่างเข้าใจกัน

ในงานส่งเสริมและเผยแพร่นั้น สื่อมวลชนมีบทบาทและหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลสมบูรณ์ด้วยเวลาอันรวดเร็ว บทบาทและหน้าที่ของสื่อต่องานส่งเสริมเผยแพร่นั้น พอสรุปได้ดังนี้

1. สื่อมวลชนมีบทบาทและหน้าที่ในการช่วยกระจายข่าวสารต่างๆ ไปยังบุคคล หรือกลุ่มบุคคลหรือองค์กรซึ่งเป็นเป้าหมายของงานส่งเสริมเผยแพร่นั้น ทั้งในรูปแบบของสื่อที่ใช้กับการสื่อสารระหว่างบุคคล และสื่อมวลชน ทำให้ข่าวสารนั้นแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วทันเวลา

2. สื่อมวลชนทำหน้าที่ปลุกเร้าให้เกิดความสำนึก ความร่วมมือกันสร้างความสัมพันธ์กันในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ สร้างความเข้าใจร่วมกันของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม โดยร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งสื่อจะเป็นตัวเร่งให้เกิดความร่วมมือดังกล่าว

3. สื่อมวลชนมีบทบาทและหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ประชาชน เป็นการยกระดับความรู้ให้สูงขึ้น ให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพ การให้ศึกษานี้สื่อจะมีหน้าที่ในการให้ทั้งข่าวสาร และถ่ายทอดนวัตกรรมและเทคโนโลยี ตลอดจนความรู้ความเข้าใจในสาขาต่างๆ ไปสู่กลุ่มชนในระดับต่างกันทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และมวลชน ตามแต่โครงการในการส่งเสริมเผยแพร่ เพื่อยกระดับมาตรฐานในการครองชีพ และความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

4. สื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร เพื่อให้เกิดการถ่ายเทวิทยาการ และประสบการณ์ต่างๆ ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ห่างไกลกันก็ตาม

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Knowledge)

การเรียนรู้

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้มักมีพื้นฐานมาจากหลักการสิ่งเร้า และการตอบสนอง กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้าก็จะมี การตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้นต่าง ๆ กันไป และก่อให้เกิดการเรียนรู้

เบนจามิน เอสบลูม(1971 : 271) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่าความรู้ เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการระลึกถึงเฉพาะเรื่องหรือเรื่องทั่วไประลึกถึงวิธีการกระบวนการ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเน้นความจำ

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (1973 : 325) ได้ให้ความหมายของความรู้ไว้ว่าความรู้เป็นข้อเท็จจริง (Fact) ความจริง (Truth) กฎเกณฑ์และข้อมูลต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับและรวบรวมสะสมไว้จากมวลประสบการณ์ต่าง ๆ

ลูเซียน พาย (L.M.Pye,1966 : 43-46) อธิบายถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ว่ามี 4 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นแรก เรียกว่ากระบวนการเรียนรู้ในขั้นมูลฐาน ซึ่งเป็นช่วงที่ทารกจะได้รับการฝึกฝนให้เป็นสมาชิกของสังคม ระดับการเรียนรู้ในขั้นนี้เป็นระดับแห่งการเริ่มรู้

ขั้นที่สอง เป็นขั้นที่ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มานั้นสะสมเพิ่มพูนกันเป็นประสบการณ์มีอิทธิพลต่อจิตใต้สำนึกที่ไปกำหนดบุคลิกภาพมูลฐานของบุคคลใน ระดับนี้บุคคลจะมีจิตสำนึกว่าตนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความรู้ความเข้าใจต่าง ๆ มีเอกลักษณ์ (Identity) มีวุฒิภาวะ (Mature) ในขั้นนี้ครอบครัวและสถาบันการศึกษาจะช่วยปลูกฝังความรู้ ทักษะคติ ค่านิยมต่าง ๆ ได้มาก

ขั้นที่สาม เป็นขั้นที่บุคคลได้รับความรู้มากขึ้น และขยายขอบเขตกว้างออกไปอีกในการเริ่มมีความรู้สึกต่อโลกรอบ ๆ ตัว มีความเข้าใจในเหตุการณ์ต่าง ๆ ในขั้นนี้บทบาทของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคม เช่นกลุ่มหรือองค์การต่าง ๆ ในสังคม เช่นกลุ่มหรือองค์การต่าง ๆ ในสังคมสื่อมวลชน จะเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการเรียนรู้ ของบุคคล

ขั้นสุดท้าย เป็นขั้นที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้น มีบทบาททางสังคม สามารถมีทัศนคติต่าง ๆ ที่ปรับเข้ากับวัฒนธรรมทางสังคมได้

ดอร์สันและพรีวิทท์ (R.E. Dawson and K.Prewitt,1969 : 63-64) กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ไว้ว่ามีได้ 2 ทางคือ ทางแรกเกิดจากการสั่งสอนโดยตรง หรือจากการปลูกฝังได้แก่ การใช้วิธีสอน ซึ่งมีกำหนดระยะเวลาแน่นอน มีหลักสูตรและวางแผนการสอนตลอดจนวิธีการที่จะสอนอีกด้วย และอีกทางหนึ่งคือจากการเรียนรู้โดยไม่ตั้งใจหรือแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งความรู้ อาจได้มาจากกลุ่มเพื่อน กลุ่ม สมาคม ครอบครัว จากการพูดคุยพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม หรือระหว่างกลุ่มของบุคคลในองค์การต่าง ๆ เป็นต้น โดยไม่มีการวางแผนล่วงหน้า หรือวางหลักสูตรการเรียนการสอนไว้เลย

สรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือการรักษาไว้ ซึ่งพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ภายหลังจากมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าแล้วสิ่งเร้าเหล่านี้ก็คืออิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมอันได้แก่อิทธิพลของชุมชน และจากปรากฏการณ์ทางสังคมที่บุคคลได้สัมผัสรับรู้เห็นกับอิทธิพลจากสถาบันทางสังคมที่อยู่รอบตัว เช่น ครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ และสื่อมวลชน เป็นต้น

อิทธิพลของสิ่งเร้าต่อการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถอธิบายแยกแยะได้ดังนี้

1. อิทธิพลจากชุมชนและจากปรากฏการณ์ทางสังคมที่บุคคลได้สัมผัสเห็น เกิดจากการที่บุคคลได้รับการถ่ายทอดค่านิยมและปทัสถานทางสังคม ตลอดจนพฤติกรรมที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับบทบาททางสังคมและแบบแผนวัฒนธรรมทางสังคม รวมถึงความผูกพันกับชุมชนการเริ่มมีทัศนคติต่อจารีตประเพณีระเบียบกฎเกณฑ์และการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ จากสังคม

2. อิทธิพลจากสถาบันทางสังคม สถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ คือ

สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่บุคคลเพราะช่วงเวลาที่มนุษย์อาศัยอยู่กับครอบครัวเป็นช่วงระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนาน การเรียนรู้ในวัยเยาว์ของบุคคลนี้จะเป็นการเรียนรู้ที่ฝังแน่น ซึ่งมีผลต่อบุคลิกภาพและความคิดตลอดจนทัศนคติของบุคคลเมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่

สถาบันการศึกษา เป็นสถานที่ให้การเรียนรู้แก่บุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม ก่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจ รวมทั้งทัศนคติต่างๆที่กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะปัจจุบันบุคคลใช้เวลาเกือบครึ่งหนึ่งของชีวิตอยู่กับการศึกษา นับตั้งแต่อายุเข้าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับจึงทำให้สถาบันการศึกษานี้มีบทบาทต่อการเรียนรู้ของบุคคลไม่น้อยไปกว่าสถาบันครอบครัวเลย

กลุ่มเพื่อน มนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องมีการคบค้าสมาคมติดต่อกัน โดยเฉพาะในสังคมสมัยใหม่บุคคลมักแยกตัวออกจากครอบครัว จึงทำให้บทบาทของสถาบันครอบครัวลดน้อยลง แต่กลุ่มเพื่อนก็เข้ามามีอิทธิพลในการตัดสินใจเกี่ยวกับ ปัญหาต่าง ๆ การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมและการสร้างทัศนคติความเชื่อแก่บุคคล

กลุ่มอาชีพ การประกอบอาชีพถือได้ว่าเป็นเรื่องจำเป็นในการดำรงชีวิต ทั้งของตนเองและครอบครัวด้วยเหตุนี้เมื่อบุคคลประกอบอาชีพในหน่วยงานแห่งหนึ่งแห่งใด ขององค์การรัฐบาลหรือเอกชนก็ตามเป็นระยะเวลานานๆ ก็จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกผูกพันกับหน่วยงาน ตลอดจนเกิดการยอมรับในสภาพความเป็นอยู่ กฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนของหน่วยงานที่ตนทำการประกอบอาชีพนั้นๆ ทำให้หน่วยงานมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมถ่ายทอด บุคลิกภาพ ความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ โลกทัศน์ ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น

สื่อมวลชน นักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยาต่างยอมรับบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อชีวิตมนุษย์ ในแง่ที่ว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลในการให้ความรู้และชักจูงโน้มน้าวใจ ดังเช่น ชแรมม์ (W. Schramm, 1964) ได้กล่าวว่าสื่อมวลชนทำหน้าที่สร้างความตื่นตัวให้บุคคลทั่วไปเกิดความสำนึกในมาตรฐานของชีวิต ในทางสังคมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงให้เกิดความรู้และความเข้าใจในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะทางเศรษฐกิจสังคมการเมือง ฯลฯ ได้เป็นอย่างดี

สำหรับสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการเรียนรู้นั้น บลูม (B.S Bloom, 1967 : 33) ชี้ให้เห็นว่ามีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ความรู้ (Knowledge) ทำให้ทราบถึงความสามารถในการจำ และระลึกถึงเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เคยพบมาแล้วแบ่งออกเป็น

- 1.1 ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาโดยเฉพาะ
- 1.2 ความรู้เกี่ยวกับวิธีและการดำเนินการที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- 1.3 ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวคิดและโครงสร้าง

2. ความเข้าใจ (Comprehension) ทำให้ทราบถึงความสามารถในการใช้สติปัญญา และทักษะเบื้องต้น แบ่งออกเป็น

2.1 การแปลความ คือ แปลความจากแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่ง โดยรักษาความหมายเดิมได้ถูกต้อง

2.2 การตีความ คือ ขยายจากเนื้อหาเดิมด้วยการสร้างขึ้นด้วยรูปแบบใหม่

การวัดความรู้

เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ จะต้องอาศัยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) ซึ่งจะเป็นการวัดความสามารถทางปัญญาและทักษะต่าง ๆ ตลอดจนสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนรู้ในอดีต ยกเว้นการวัดทางด้านร่างกาย (วิเชียร เกตุสิงห์, 2523 : 16)

การวัดความรู้ใช้เครื่องมือแตกต่างกันตามความสามารถทางสติปัญญา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรมด้านความรู้ความจำ (Knowledge)

ความรู้ความจำ หมายถึงพฤติกรรมที่เป็นหลักเบื้องต้นของพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ซึ่งนอกจากความจำแล้วยังมีการระลึกได้ (Recall) อีกด้วย แต่ไม่จำเป็นต้องใช้ความเข้าใจไปตีความหมายในเรื่องนั้น ๆ

2. พฤติกรรมด้านความเข้าใจ (Comprehension)

ความเข้าใจ หมายถึงพฤติกรรมที่สามารถจับใจความสำคัญของเรื่องราวต่าง ๆ ได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม

3. พฤติกรรมด้านการนำไปใช้ (Application)

การนำไปใช้ หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถนำเอาสิ่งที่ได้ประสบมาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือนำไปแก้ปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

4. พฤติกรรมด้านการวิเคราะห์ (Analysis)

การวิเคราะห์ หมายถึงความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย หรือเป็นการหาความสำคัญ ความสัมพันธ์ และหลักการหรือทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุของเรื่องราวต่าง ๆ ได้

5. พฤติกรรมด้านการสังเคราะห์ (Synthesis)

การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการนำเรื่องราว หรือส่วนประกอบย่อย ๆ มาผูกสัมพันธ์กันเป็นเรื่องราวเดียวกันโดยมีการดัดแปลงริเริ่มสร้างสรรค์ทำการปรับปรุงให้ดีขึ้น

6. พฤติกรรมด้านการประเมินค่า (Evaluation)

การประเมินค่า หมายถึง การวินิจฉัยหรือการติราค่าอย่างมีหลักเกณฑ์เป็นการตัดสินใจว่าสิ่งใดดีไม่ดียังไรโดยใช้หลักเกณฑ์ที่เชื่อถือได้

ความสำคัญของกรมีความรู้ต่อกรส่งเสริมและรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม

การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่ได้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในระยะยาวต่อไปนั้น การให้ความรู้แก่บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในเนื้อหาที่ถูกต้องอยู่บนพื้นฐานเป็นจริงจะช่วยให้บุคคลเกิดความรู้ ความเข้าใจในการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมสร้างความตระหนักในสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏ รวมทั้งฝึกทักษะและปลูกฝังค่านิยมในการที่รับผิดชอบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุณภาพของสังคมโดยส่วนรวมด้วย

ในการดำเนินการให้ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมแก่กลุ่มเป้าหมายกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ตาม แต่มีความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง นอกจากความถูกต้องในเนื้อหาสาระการดำเนินการอย่างมีขั้นตอนและครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ อย่างครบถ้วน ทั้งนี้เพื่อผู้รับจะได้รับความรู้อย่างถูกต้องชัดเจน และมีความเข้าใจต่อเรื่องนั้นอย่างแท้จริงประโยชน์ก็ตามมา นอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจแล้วยังสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติหรือดำเนินการจัดการกับสภาพแวดล้อมให้คงอยู่ต่อไปอย่างมีคุณภาพนั่นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติเป็นคำที่มีความหมายกว้าง ดังนั้นจึงมีนักวิชาการทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่าทัศนคติซึ่งแตกต่างกันต่างแนวความคิด ดังนี้

เคนเลอร์ (Howard H. Kendler, 1963 : 572) กล่าวว่า “ทัศนคติ” หมายถึงสภาวะความพร้อมของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาในทางสนับสนุน หรือต่อต้านบุคคล สถานการณ์หรือแนวความคิด

โรเซนเบิร์ก เบิร์ก และฮอฟแลนด์ (Rosenberg and Hovland, 1960 : 1) ได้ให้ความหมายของคำว่าทัศนคติไว้ว่า “ทัศนคติ โดยปกติสามารถนิยามว่าเป็นการจูงใจต่อแนวโน้มในการตอบสนองอย่างเฉพาะเจาะจงกับสิ่งที่เกิดขึ้น ”

เจสสิยา บุริภักดี (2517 : 218) ให้ความหมายว่า ทัศนคติเป็นความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด ทัศนคติที่เรามีต่อสิ่งต่าง ๆ เกิดจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ทั้งสิ้น ดังนั้นจึงอาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามประการณ์ที่ได้รับเพิ่มขึ้นแต่กระบวนการเปลี่ยนแปลงอาจจะเร็วหรือช้า แล้วแต่ปัญหาชนิดทัศนคติและประสบการณ์ ใหม่ที่ได้รับ

จากความหมายต่าง ๆ อาจสรุปได้ว่า ทัศนคติหมายถึงความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใด ๆ อันได้จากประสบการณ์ในการเรียนรู้ และเป็นแนวโน้มที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในการสนับสนุนหรือต่อต้านสิ่งนั้น ๆ ทฤษฎีทางทัศนคติที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับความตรงกันและความเหมือนกัน (Zimbardo, Ebberson and Maslact, 1992)

ทฤษฎีนี้หมายถึง การที่นาย ก. ชอบนาย ข. และนาย ข. ชอบสิ่งของ ค. จะมีแนวโน้มทำให้นาย ก. ชอบสิ่งของ ค. ซึ่งสังเกตถึงความสัมพันธ์ว่ามีแนวโน้มไปในทางเดียวกัน ซึ่งจะ

ทำให้เกิดภาวะสมดุล แต่ถ้าบุคคลมีปัญหาภาวะความไม่สมดุลแล้ว บุคคลก็จะพยายามแก้ปัญหาลงอยู่ในภาวะสมดุลได้หลายทาง เช่น เปลี่ยนความคิดตัวเองไม่ยอมรับเพื่อนคนนั้น พยายามลืมความขัดแย้ง

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งของความคิด

ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานมาจากธรรมชาติกลไกของการปรับตัวของมนุษย์ ซึ่งสรุปว่ามนุษย์ไม่สามารถทนต่อสิ่งที่เปลี่ยนแปลง ขัดแย้งหรือไม่ลงรอยกันคือ เมื่อใดมนุษย์มีสิ่งที่ยึดแย้งกัน มนุษย์จะพยายามหาทางขจัดความขัดแย้งนั้นให้หมดไป โดยที่บุคคลนั้นมีกิจกรรมและทิศทางให้ บุคคลนั้นมีปฏิกริยาไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งการทำกิจกรรมนั้น ๆ จะทำให้ภาวะความไม่สบายใจจากความขัดแย้งของความคิดลดลงได้

3. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าขบวนการในการปรับตัวของบุคคลนั้น เกิดจากปฏิกริยาของทัศนคติของ บุคคลนั้นกับสิ่งแวดล้อม และในขบวนการของการเปลี่ยนทัศนคตินี้มีขั้นของขบวนการเกิดขึ้น สองขั้นคือ

ขั้นที่ 1 บุคคลจะตัดสินใจและให้การวินิจฉัยข่าวสารที่เขาได้รับใหม่ โดยเอาความรู้ หรือ ข่าวสารที่เขาเคยได้รับมามีส่วนเกี่ยวข้องกันด้วย

ขั้นที่ 2 ทัศนคติเกิดขึ้นภายหลังจากการได้ทำการวินิจฉัยแล้ว หรือตัดสินใจแล้ว

องค์ประกอบของทัศนคติ

แม้ว่านักจิตวิทยาจะได้ให้ความหมายของทัศนคติแตกต่างกันแต่เมื่อพูดถึงองค์ประกอบของทัศนคติแล้ว นักจิตวิทยาต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ทัศนคติประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน 3 ส่วนคือ (Zimbardo, Ebberson and Maslact, 1992)

1. การเรียนรู้ (Cognitive Component) ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือเกิดจากประสบการณ์ของแต่ละคน

2. ความรู้สึก (Affective Component) ทัศนคติเป็นสภาพทางจิตใจ เกิดจากอารมณ์ ซึ่งจะไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางความคิด ถ้าบุคคลมีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เขาก็มีสภาพจิตใจที่สนับสนุนหรือต่อต้านสิ่งนั้นอย่างถาวรพอสมควร

3. พฤติกรรมที่แสดงออก (Behavioral Component) ทัศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีอิทธิพลและการกระทำของบุคคลเป็นอันมาก เพราะถ้าบุคคลมีความรู้สึกสิ่งใดแล้ว ก็จะมีที่ท่าต่อสิ่งอื่นในลักษณะอันจำกัด

ลักษณะสำคัญของทัศนคติ

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ของแต่ละคน มิใช่เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด
2. ทัศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความคิด และการกระทำของบุคคลเป็นอันมาก
3. ทัศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีความถาวรพอสมควร ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลแต่ละบุคคลต่างก็ได้รับประสบการณ์และผ่านการเรียนรู้มามาก อย่างไรก็ตามทัศนคติก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ อันเนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่างๆ

ประเภทของทัศนคติ

ทัศนคติอาจแบ่งกว้าง ๆ ได้เป็น 2 ประเภทคือ (Rokeach, 1970)

1. ทัศนคติทั่วไป (General Attitude) ได้แก่สภาพจิตใจอันกว้างขวางซึ่งเป็นแนวความคิดประจำตัวของบุคคลนั้น เป็นพฤติกรรมบุคลิกภาพอย่างกว้างๆ เช่น การมองโลกในแง่ดี การเคร่งในระเบียบประเพณี เป็นต้น
2. ทัศนคติเฉพาะอย่าง (Specific Attitude) ได้แก่สภาพทางจิตใจที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคลอื่น สถานการณ์ และสิ่งอื่น ๆ เป็นอย่าง ๆ ไปทัศนคติในวงแคบเช่นนี้มักแสดงออกในลักษณะที่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบ ถ้าชอบหรือเห็นว่าดีก็เรียกว่ามีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หรือบุคคลนั้นถ้าไม่ชอบหรือเห็นว่าดีก็เรียกว่ามีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้น

การเกิดทัศนคติ

ชาร์ลส์ อาร์ ฟอสเตอร์ (Charles R. Foster, 1952 : 119) ได้ให้แนวความคิดการเกิดของทัศนคติว่ามาจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ

1. ประสบการณ์ (Experience) ที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล เรื่องราวหรือสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในบุคคล จากการได้พบเห็นคุ้นเคย ซึ่งถือว่าเป็นประสบการณ์โดยตรง (Direct Experience) กับการได้ยินได้ฟังได้เห็นรูปภาพ หรือได้อ่านเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ แต่ไม่ได้พบเห็น ไม่ได้ทดลองกับของจริงด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นประสบการณ์โดยอ้อม (Indirect Experience) และเนื่องจากทัศนคติเป็นสิ่งที่บุคคลรับทราบดังนั้น บุคคลจะไม่มีทัศนคติต่อสิ่งที่เขาไม่มีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเลย

2. ระบบค่านิยมและการตัดสินตามค่านิยม (Value System And Judgement) เนื่องจากกลุ่มชนแต่ละกลุ่มมีค่านิยม และมาตรฐานเกี่ยวกับความดีและความชอบไม่เหมือนกัน คนแต่ละกลุ่มจึงอาจมีทัศนคติต่อสิ่งเดียวกันแตกต่างกันได้ ดังนั้นการที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะมีทัศนคติ

ที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือมีความรู้สึกกว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ค่านิยม หรือมาตรฐานของกลุ่มที่บุคคลนั้นใช้ชีวิตร่วมอยู่ด้วย

แหล่งของทัศนคติ

ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ (Learning) จากแหล่งทัศนคติต่างๆ ที่สำคัญดังนี้ (Charles R. Foster, 1952 : 119)

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experiences) เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะอย่างต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ดีหรือไม่ดี จะทำให้เขาเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปตามทิศทางที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน
2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication) การได้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น จะทำให้เกิดทัศนคติจากการรับรู้ข่าวสารต่างๆ จากผู้อื่นได้
3. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) การเลียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติขึ้นได้โดยชั้นแรก เมื่อเหตุการณ์บางอย่าง บุคคลจะสังเกตว่าบุคคลอื่นปฏิบัติอย่างไร ชั้นต่อไปบุคคลนั้นจะแปลความหมายของการปฏิบัตินั้นในรูปของทัศนคติ

4. ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทัศนคติหลายอย่างของบุคคลเกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น ครอบครัว โรงเรียน หรือหน่วยงาน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากแหล่งที่มาของทัศนคติดังกล่าว จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบสำคัญที่จะเป็นตัวเชื่อมโยงทำให้มนุษย์เกิดทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ ก็คือการติดต่อสื่อสารทั้งนี้เพราะไม่ว่าทัศนคติจะเกิดจากประสบการณ์เฉพาะอย่าง การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น สิ่งที่เป็นแบบอย่าง หรือความเกี่ยวข้องกับสถาบัน ก็มักจะมีการติดต่อสื่อสารแทรกอยู่เสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่าการติดต่อสื่อสารเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างมากที่มีผลทำให้บุคคลเกิดทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ ขึ้นได้

การเปลี่ยนแปลงของทัศนคติ (Rokeach, 1970)

ทัศนคติของบุคคลสามารถถูกทำให้เปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี อาจจะวิธีที่บุคคลได้รับข่าวสารต่างๆ ซึ่งมาจากบุคคลอื่นหรือสื่อมวลชนต่างๆ ข่าวสารที่ได้รับจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของทัศนคติด้านการเรียนรู้ เป็นที่เชื่อกันว่าถ้าองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบด้านอื่นจะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน เช่น ถ้าองค์ประกอบด้านการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงก็จะมีแนวโน้มทำให้องค์ประกอบด้านความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกเปลี่ยนแปลงไปด้วย

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติอาจเกิดขึ้นจากการรับรู้ของบุคคล ซึ่งได้จากองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น อิทธิพลจากสื่อมวลชน จากบุคคลอื่น เป็นต้น หรืออาจเกิดได้จากการเปลี่ยนแปลงด้านแรงกระตุ้นในตัวบุคคล ซึ่งโดยปรกติแล้วข่าวสารใหม่และการรับรู้จะช่วยจูงใจให้บุคคล

เปลี่ยนแปลงไป และในทางตรงข้ามเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงด้านแรงกระตุ้นภาวะการรับรู้รวมทั้งทัศนคติก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

การวัดทัศนคติ

ในการวัดทัศนคติ มีเทคนิควิธีการหลายวิธีซึ่งแตกต่างกันออกไป วิธีการเหล่านี้ได้แก่ (Allart, 1935)

1. การวัดทัศนคติโดยใช้วิธีช่วงปรากฏเท่ากัน (Equal Appearing Intervals) วิธีการนี้สร้างขึ้นโดย Thurstone มีขั้นตอนในการสร้างคือ ขั้นแรกต้องทำการสร้างข้อความที่แทนความรู้สึกของกลุ่มบุคคล ให้ได้ข้อความมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อนำไปให้กรรมการพิจารณาให้ความคิดเห็นต่อข้อความที่สร้างขึ้น โดยเรียงลำดับความเห็นด้วยมากที่สุดไปจนถึงไม่เห็นด้วยอย่างมาก จำนวน 11 ดิกรีแล้วนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ซึ่งได้จากการให้ดิกรีข้อความต่าง ๆ ทั้งหมดจากคณะกรรมการ

2. การวัดทัศนคติโดยใช้วิธีลิเกิร์ต (Likert Method or Sumated Ratings) วิธีนี้สร้างขึ้นโดย Renis Likert โดยการสร้างข้อความ (Attitude Statements) ขึ้นหลายๆข้อความให้ครอบคลุมหัวข้อที่จะศึกษาการตอบแบบสอบถามนี้มีข้อให้เลือก 5 ข้อคือ 1. เห็นด้วยอย่างมาก 2. เห็นด้วย 3. ไม่แน่ใจ 4. ไม่เห็นด้วย 5. ไม่เห็นด้วยอย่างมาก การให้คะแนนนั้นขึ้นอยู่กับชนิดของข้อความว่าเป็นทางบวกหรือทางลบ การให้คะแนนอาจให้คะแนน 0-4 หรือ 1-5 การตีความหมายของคะแนนไม่แตกต่างกัน

3. การวัดทัศนคติโดยใช้วิธีวิเคราะห์สเกล (Scalogram Analysis) วิธีวิเคราะห์ สเกลนี้เป็นวิธีการที่อธิบายถึงขบวนการในการประเมินผลกลุ่มข้อความกลุ่มหนึ่ง ๆ ว่าเป็นไปตามข้อจำกัดหรือครบถ้วนตามลักษณะที่ถูกต้อง ในการสร้างสเกลโดยวิธีของ Guttman หรือไม่เท่านั้น ตามความคิดเห็นของ Guttman เชื่อว่าในสเกลสำหรับวัดทัศนคตินั้นควรเลือกข้อความจำนวนเล็กน้อย (4-6 ข้อความ) โดยเลือกจากข้อความหลายๆข้อความซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด

4. การวัดทัศนคติโดยวิธีเทคนิคความหมายจำแนก (Semantic Differential) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคิดรวบยอด เป็นการศึกษาถึงความหมายของสิ่งต่างๆตามความคิดเห็นของกลุ่มที่เราจะศึกษา โดยทั่วไปสเกลแบบเทคนิคความหมายจำแนก จะประกอบด้วยข้อให้เลือก 7 ข้อ ซึ่งจะให้กลุ่มบุคคลที่ศึกษาประเมินค่ากับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สเกลนี้ให้ผู้ตอบประเมินค่ามากน้อย เช่น ดี-เลว ใหญ่-เล็ก ช้า-เร็ว เป็นต้น โดยการประเมินนั้นจะใช้คำคุณศัพท์ซึ่งตรงกันข้ามกัน ดังตัวอย่างที่กล่าวและมีลำดับของความ มาก-น้อย จากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่งทั้งหมด 7 อันดับ

5. การวัดทัศนคติโดยใช้วิธีเทคนิคการฉายภาพ (Projective Method) การวัดทัศนคติโดยใช้วิธีเทคนิคการฉายภาพนี้ เป็นการศึกษาทางอ้อม (Indirect Method) จากกลุ่มบุคคลที่จะศึกษานั้นเอง ซึ่งมีวิธีการด้วยกันหลายวิธีได้แก่ การตอบประโยคให้สมบูรณ์ วิธีการใช้ภาพ

การดูเป็นสิ่งเร้า การแปลความหมายโดยใช้ภาพเป็นสิ่งเร้า การใช้สีแทนหรือการแต่งเรื่องเป็น
สิ่งกระตุ้น เป็นต้น

แนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

เกษม จันทรแก้ว (2523) อธิบายความหมายของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” ว่าหมายถึงสิ่ง
ต่างๆที่อยู่รอบตัวเรา อาจเกิดได้โดยธรรมชาติเรียกว่า สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Natural
Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละที่แต่ละ
แห่ง เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า ดิน อากาศ แร่ธาตุ ฯลฯ และเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (ManMade
Environment) ได้แก่ บ้านเรือน เมือง เขื่อน อ่างเก็บน้ำ ถนน วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี
 เป็นต้น สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ก็คือทรัพยากรธรรมชาตินั้นเอง เพราะทรัพยากรธรรมชาติ (Natural
Resources) นั้นหมายถึงสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ มนุษย์ต้อง
การปัจจัย 4 จากสิ่งแวดล้อม มนุษย์มีความสามารถทั้งสร้างและทำลายสิ่งแวดล้อมที่เป็นพืช และ
สัตว์ พร้อมกันนี้มนุษย์ยังคงสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมได้ดี ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นดิน
น้ำ อากาศ พืชพรรณ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ จะอยู่ภายใต้การบงการของมนุษย์ทั้งสิ้น ในสมัย
ก่อนมนุษย์ยังมีน้อย จึงสามารถนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้บริการได้โดยไม่มีผลกระทบต่อตน
เอง เพราะธรรมชาติสามารถจะสร้างทดแทนขึ้นมาได้ทันตามความต้องการ ในปัจจุบันมนุษย์ได้
เพิ่มปริมาณมากขึ้นและยังคงใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จึงส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทาง
อ้อม รวมทั้งการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติและมลภาวะอื่นภายในระบบนิเวศน์ของตนเอง
ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้จึงเป็นเครื่องเตือนให้มนุษย์ต้องหาวิธีที่จะการจัดการกับ
สิ่งแวดล้อมนั้นให้มีคุณภาพเหมาะสม ต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคตเพื่อให้มี
คุณภาพชีวิตดีขึ้น

สิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภทใหญ่ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นเองตาม
ธรรมชาติที่แวดล้อมตัวมนุษย์อยู่ เป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต เช่น ดินไม้ ภูเขา แม่น้ำ
สัตว์ป่า ฯลฯ
2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งโดยตั้งใจและ
ไม่ตั้งใจ อาจเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้หรือไม่สามารถมองเห็นได้ อาจแบ่งย่อยได้ 2 ประเภท
คือ
  - 2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ใช้ความรู้ ความสามารถสร้าง
ขึ้นมา เช่น อาคารบ้านเรือน รถยนต์ ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์สร้างสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ โดย
ขาดการศึกษาถึงความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติแล้ว สิ่งที่สร้างขึ้นมาจะเข้าไปรบกวน
สิ่งแวดล้อมที่อยู่ในที่ของมันได้

2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีตัวตน ไม่มีรูปร่าง เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎระเบียบต่างๆ

สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม (Environmental Problems)

สาเหตุกว้าง ๆ ของมลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่สำคัญได้แก่ การเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วของประชากรมนุษย์ การขยายตัวของเมืองและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการเพิ่มผลผลิตทั้งทางด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติตั้งรายละเอียดต่อไปนี้ (สุรภี โรจน์อารยานนท์, 2523: 12-13)

1. การเพิ่มจำนวนประชากรย่อม หมายถึง ความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน ได้แก่ พื้นที่ทำกินทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนมีการบุกรุกทำลายป่าอันควรสงวนไว้ ความต้องการในการใช้ทรัพยากรอื่นๆ เช่น น้ำ อากาศ แร่ธาตุ พลังงาน ในปัจจุบันขาดการวางแผนการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จนเกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป และอาจเกิดผลเสียหายร้ายแรงในอนาคต

2. การขยายตัวของเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติ การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว และขาดการวางแผนและผังเมืองไว้ล่วงหน้า ทำให้เกิดปัญหา เช่น การใช้ที่ดินอย่างไม่เป็นระเบียบแบบแผน ปัญหาการจราจร การขาดแคลนทางด้านสาธารณูปโภค และการบริการรวมทั้งสถานพักผ่อนหย่อนใจ อันแสดงถึงความเสื่อมโทรมทั้งทางกายภาพ สังคม และคุณภาพชีวิตของคนในเมืองลงทุกขณะ นอกจากนั้นแล้วยังมีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมเกิดขึ้นด้วย ซึ่งถ้าหากขาดการวางแผนหรือควบคุมที่ดีย่อมก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสีย อากาศเสีย รวมทั้งสารพิษที่โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยออกมาทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชากรด้วย

3. การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการเกษตร เช่น การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงได้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของคุณภาพดิน และอาจแพร่กระจายลงสู่แม่น้ำ ลำคลอง จนเป็นสาเหตุของน้ำเสีย และสารพิษตกค้างในอาหารและผลผลิตทางการเกษตร ส่วนทางด้านอุตสาหกรรมบางอย่าง ที่ใช้ในการผลิตเช่น ปรีท ตะกั่ว แคชเมียม สารหนู และอื่นๆ เป็นพิษร้ายแรงต่อสุขภาพอนามัยของผู้ประกอบอาชีพโดยตรง และต่อประชาชนทั่วไปโดยผ่านทางโซ่อาหารทั้งทางตรงและทางอ้อม

G.H. SMITH (อ้างใน ลดาวัลย์ พอใจ, 2536 : 34-35) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สรุปได้ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นเรื่องของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ให้เกิดประโยชน์ยาวนานและกว้างขวางมากที่สุด

2. การอนุรักษ์หรือการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาตินั้น จะต้องคำนึงถึงทรัพยากรทุกประเภทในเวลาเดียวกันพร้อม ๆ กันไป

3. การวางแผนการจัดทรัพยากรธรรมชาติที่ชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของมนุษย์
  4. โดยทั่วไปแล้วการอนุรักษ์ถือว่าเป็นมรรควิธีของการดำรงชีวิตอย่างหนึ่ง ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม ที่มีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก
  5. การอนุรักษ์ใดๆ จะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อ ผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้นๆ และใช้อย่างฉลาดเพื่อให้เกิดผลต่อมนุษย์และสังคมโดยรวม
  6. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ดี ต้องอยู่ในระดับที่จะพุงฐานะความเป็นอยู่ที่ดีในระดับของการพัฒนาได้อย่างทั่วถึง และมีการกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างทั่วถึงและกว้างขวาง
  7. การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับทุกคนในทุกระดับทั้งในเมืองและชนบท
  8. ความมั่นคงของประเทศจะขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและขึ้นอยู่กับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศนั้นๆ ด้วย
  9. การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดเท่ากับเป็นการบ่อนทำลายความเป็นอยู่ของมนุษย์และความเจริญของประเทศ
  10. การดำรงชีวิตของมนุษย์ ย่อมจะต้องขึ้นอยู่กับสิ่งมีชีวิตที่ต่างต้องเอื้อกัน
  11. มนุษย์จะต้องรู้และเข้าใจในธรรมชาติ ความเป็นไปในธรรมชาติ
  12. มนุษย์สามารถนำเอาวิทยาการต่างๆ มาช่วยเหลือนบรรเทาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้ แต่มนุษย์ไม่สามารถจะนำสิ่งใดมาทดแทนธรรมชาติที่เสียไปได้
  13. การอนุรักษ์นั้นเป็นไปเพื่อความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ และเพื่อความสมบูรณ์และเป็นผลดีทางจิตใจรวมถึงเพื่อความสมดุลย์ทางธรรมชาติด้วย
  14. ในขณะที่ประชากรของโลกเพิ่มขึ้นทุกขณะ แต่ทรัพยากรธรรมชาติกลับลดน้อยลงเรื่อยๆ ซึ่งไม่มีใครทราบได้ว่าในท้ายที่สุดนั้น การใช้ทรัพยากรในอนาคตจะเป็นอย่างไรถ้าหากทุกคนไม่เริ่มร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตั้งแต่บัดนี้
- จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนั้นล้วนแล้วแต่เกิดจากการกระทำโดยขาดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ทั้งสิ้น ดังนั้นวิธีที่จะแก้ไขปัญหาล้อมได้ทางหนึ่งก็คือ การใช้กระบวนการให้ความรู้ความเข้าใจ และการปลูกฝังทัศนคติที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และโดยเฉพาะการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมในการรักษาสีแวดล้อม ให้มีคุณภาพและดำรงอยู่ต่อไปโดย ละ ลด เลิก พฤติกรรมการทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environment Conservation) หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรวม ดำรงไว้ซึ่งสภาพเดิมของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งการหาทางกำจัดและป้องกันมลภาวะ หรือ สิ่งแวดล้อม เป็นพิษไม่ให้เกิดขึ้นต่อสังคมมนุษย์

นิวัต เรืองพานิช (2528 : 15) ได้ให้แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดผลนั้น มีแนวความคิดในการอนุรักษ์ 10 ประการดังนี้

1. ในการที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ในการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่จะให้ต่อมนุษย์ทุกแห่งทุกมุม กล่าวคือ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะมืผลต่อสิ่งแวดล้อมและจะให้ประโยชน์และโทษต่อมนุษย์ ซึ่งอยู่ใน แต่ละสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ อย่างน้อยต้องคำนึงถึงการสูญเปล่าอันอาจเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

2. รักษาทรัพยากรที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง พร้อมทั้งประโยชน์และการทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูนทั้งทางด้านกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งที่จะต้องตระหนักว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปไม่เป็นการปลอดภัยต่อสภาวะแวดล้อม

3. ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้นั้นโดยอาศัยอัตราการผลิต (เพิ่มพูน) เท่ากับอัตราการใช้หรืออัตราการเกิดเท่ากับอัตราการตาย

4. ประชากรเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประมาณอัตราการเกิดและการเปลี่ยนแปลงของพลเมืองตลอดเวลา โดยพิจารณาความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ

5. หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ ๆ ในการผลิตและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ประชาชนได้ใช้อย่างเพียงพอ

6. การให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ ซึ่งจะต้องทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี การให้การศึกษาอาจเป็นทั้งในและนอกระบบโรงเรียนและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น วัย และคุณวุฒิ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

7. การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามกาลเทศะ

8. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรอื่น ๆ ในเวลาเดียวกันด้วยไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะทรัพยากรธรรมชาติทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

9. ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือวัฒนธรรม หรือสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติ เพราะว่าวัฒนธรรม และสังคมมนุษย์ได้พัฒนาตนเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

ธรรมชาติของสังคมนั้น ๆ กล่าวโดยทั่วไปการอนุรักษ์ถือได้ว่าเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิตเพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก

10. ไม่มีโอกาสใดที่การอนุรักษ์จะสำเร็จ นอกเสียจากผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้น ๆ และใช้อย่างชาญฉลาดให้เกิดผลดีในทุก ๆ ด้านต่อสังคมมนุษย์ และการใช้ทรัพยากรให้อำนวยประโยชน์หลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกันด้วย

สิ่งแวดล้อมศึกษากับการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาประชากรโลก ให้มีความตระหนักในปัญหาที่เกี่ยวข้องและห่วงใยในเรื่องสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ซึ่งในการประชุมเชิงปฏิบัติการสิ่งแวดล้อม ณ กรุงเบลเกรด ได้ระบุวัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษาไว้ดังนี้ (เต็มดวงรัตนทัศนีย์ : 2529)

1. ความตระหนัก : เพื่อช่วยให้กลุ่มคนหรือสังคม มีความตระหนักและความรู้สึกไวต่อสิ่งแวดล้อมทั้งระบบรวมถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องด้วย

2. ความรู้ : เพื่อช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มสังคม มีความเข้าใจพื้นฐานต่อสิ่งแวดล้อมและปัญหาที่เกี่ยวข้องทั้งระบบ และแสดงถึงความรับผิดชอบเพื่อเผชิญกับปัญหา

3. ทักษะ : เพื่อช่วยให้บุคคลและสังคมมีค่านิยมทางสังคม มีความรู้สึกที่มั่นคงต่อสิ่งแวดล้อมและมีแรงจูงใจ ในอันที่จะให้ความร่วมมืออย่างแข็งขันในการปกป้องและแก้ไขปัญหาสีวแวดล้อม

4. ทักษะ : เพื่อให้บุคคลและสังคมมีทักษะในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

5. ความสามารถในการประเมินผล : และโปรแกรมทางการศึกษาในรูปของนิเวศวิทยา การเมือง เศรษฐกิจ สังคม จริยธรรมและปัจจัยทางการศึกษา

6. การให้ความร่วมมือ : เพื่อให้บุคคลและสังคมสามารถจะประเมินเครื่องมือทางสิ่งแวดล้อม ความรู้สึกของความรับผิดชอบ และพิจารณาถึงปัญหาเร่งด่วนทางสิ่งแวดล้อม เพื่อให้แน่ใจว่ามีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาเหล่านั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารและประสิทธิผลของสื่อ

บุษบา ภูสกุล (2526) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อความรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี พบว่าพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ในด้านความรู้นั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ในด้านทัศนคตินั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนพฤติกรรมการเปิดรับสื่อและทัศนคตินั้น พบว่าทัศนคติมีอิทธิพลในทางบวก ในขณะที่พฤติกรรมเปิดรับสื่อมีอิทธิพลในทางบวก

ปราณี สุจรัตนไชยกุล (2528) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมของนักศึกษาวิทยาลัยครูส่วนกลาง เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่าความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในเกณฑ์สูง หรือมีความรู้ดี โดยได้รับความรู้จากเอกสารเผยแพร่ และตำรามากที่สุดร้อยละ 51.20 แหล่งที่ให้ความรู้มากที่สุดคือสื่อมวลชนร้อยละ 59.80 และนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และสาขาวิชาสังคมศึกษา มีค่านิยมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกัน

ไพลิน ศศิธนากรแก้ว (2537) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระดับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร และความสัมพันธ์ระหว่างระดับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ กับความรู้ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 319 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนและสื่อโทรทัศน์ในระดับปานกลาง มีความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

2. ระดับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อม จากสื่อมวลชนของประชาชน พบว่ามีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ระดับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

4. ระดับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

5. ระดับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมกับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

วิมลมาศ สุมะโน (2531) ได้ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิผลของสื่อหนังสือการ์ตูนและเกมส์ ในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กแก่นักเรียนในเขตจังหวัดสุรินทร์ นครราชสีมา เชียงใหม่ และกรุงเทพมหานครพบว่าหลังจากที่ได้รับหนังสือการ์ตูนหรือเกมส์ แล้วเด็กนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพศ อายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ แต่ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ เด็กนักเรียนในกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาคมีความแตกต่างกันในการเปลี่ยนแปลงระดับความรู้ ประสิทธิผลของหนังสือการ์ตูนและเกมส์มีความแตกต่างกันในด้านการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก

มุกดา แก้วมณีโชด (2531) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของสื่อเสียงตามสายที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนด้านการสุขาภิบาลอาหารของประชาชน

โดยศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี พบว่าหลังการได้รับฟังรายการความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารทางสื่อเสียงตามสายแล้ว กลุ่มตัวอย่างมีการเพิ่มความรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ และการปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกสุขลักษณะยิ่งขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ อายุ และการศึกษามีความสัมพันธ์กับระดับความรู้และการปฏิบัติตนด้านสุขาภิบาลอาหาร แต่ฐานะทางเศรษฐกิจและจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ และการปฏิบัติตนด้านสุขาภิบาลอาหาร นอกจากนี้ยังพบว่าอายุ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติด้านการสุขาภิบาลอาหาร

รุจิรัตน์ ชูทองรัตน์ (2525) ศึกษาประสิทธิผลของการให้ความรู้โดยใช้สื่อบุคคล และภาพพลิกต่อการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของหญิงมีครรภ์ที่มารับบริการ ณ โรงพยาบาลศิริราช สรุปได้ว่า

1. ประสิทธิผลของการให้ความรู้แก่หญิงมีครรภ์ โดยใช้สื่อบุคคลและภาพพลิกก่อให้เกิดการเพิ่มความรู้ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในเรื่องการปฏิบัติตนระหว่างตั้งครรภ์ภายหลังการให้ความรู้

2. ในการเพิ่มความรู้เรื่องการปฏิบัติตนระหว่างการตั้งครรภ์ หลังการให้ความรู้โดยใช้สื่อบุคคลและภาพพลิก เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาและระดับเศรษฐกิจ หญิงมีครรภ์ที่มีระดับการศึกษาสูงและระดับเศรษฐกิจสูง จะมีคะแนนหมวดความรู้เพิ่มขึ้นสูงกว่าหญิงมีครรภ์ที่มีระดับการศึกษาและระดับเศรษฐกิจต่ำ

3. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติเรื่องการปฏิบัติตนระหว่างการตั้งครรภ์ หลังการให้ความรู้โดยใช้สื่อบุคคลและภาพพลิก หญิงมีครรภ์โดยส่วนรวมจะมีคะแนนหมวดทัศนคติสูงกว่าก่อนได้รับความรู้ แต่จะเพิ่มขึ้นไม่แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ระดับเศรษฐกิจ จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ และระดับความวิตกกังวล

รุ่งรัตน์ ศิริกิจวัฒนา (2529) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายทะเบียนราษฎรแก่ชาวชนบทจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 คน ในเขตอำเภอพนมสารคาม กิ่งอำเภอแปลงยาว และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว วิธีการวิจัยที่ใช้คือ Quasi-Experimentation โดยวิธี One-Group Pretest Posttest Design ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากที่ได้มีการอบรม ผู้เข้ารับการเผยแพร่ความรู้กฎหมายทะเบียนราษฎร มีความรู้เพิ่มขึ้นและมีทัศนคติที่ดีขึ้น

ตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพหลักมีความสัมพันธ์กับการมีความรู้กฎหมายทะเบียนราษฎร แต่เพศ สถานภาพการสมรส ฐานะในครอบครัว รายได้ การให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้อื่น และเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมที่ไม่มีความสัมพันธ์กันกับการมีความรู้กฎหมายทะเบียนราษฎร และเป็นตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมทุกตัวจะไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อกฎหมายทะเบียนราษฎร

วรรณณา เจือรัตน์ศิริกุล (2531) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของรายการโทรทัศน์ ที่มีต่อความตระหนักในการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่าระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักในการส่งเสริม

เสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการรับชมข่าวสารและรายการส่งเสริมความรู้ทั่วไป มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความตระหนักในการส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แต่การรับชมรายการที่ส่งเสริมความรู้ทางสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

วัฒนา จันทร์จรัสวัฒนา (2533) ศึกษาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่โครงการอีสานเขียวจากผู้เข้าร่วมโครงการ 81 คน ในตำบลท่าลาดขาว อำเภอโชคชัย และตำบลนากลาง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้เข้าชมวีดิทัศน์มีความคิดเห็นไม่เปลี่ยนแปลงหลังจากชมวีดิทัศน์ อายุ ระดับการศึกษาและระดับเศรษฐกิจไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงความรู้และความคิดเห็นเรื่องโครงการอีสานเขียวของผู้เข้าร่วมโครงการ

เบลสัน (W.a Belson,1959) ได้วิจัยเรื่อง "Effects of Television on the Interests and the Initiative of Adult Viewers in Greater London" เมื่อปี 1956 เพื่อศึกษาว่าโทรทัศน์ดึงดูดความสนใจ และช่วยสร้างความคิดริเริ่มของผู้ชมหรือไม่ โดยทำวิจัยจากประชาชนในหัวเมืองลอนดอน พบว่าโทรทัศน์สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชม และสามารถสร้างความคิดริเริ่มในตัวผู้ชมให้สูงขึ้นได้

แม็คไควร์, เดนนิส, บลูมเมอร์, เจและพรอว์น (McQuisil , Dennis, Blumer, Jay and Prown,1972) พบว่าหน้าที่สำคัญของโทรทัศน์ในการตอบสนองความต้องการของผู้ชมมีอยู่ 4 ประการคือ

1. Self -Rating Appeal คือผู้ชมได้พบเห็นบางสิ่งบางอย่างในตัวเขาเอง เช่น ปัญหาของตน บุคคลิกภาพของตน เป็นต้น

2. Basic for Social Interaction คือเมื่อชมโทรทัศน์แล้ว ทำให้คนภายในครอบครัวมีการปะทะสังสรรค์กันมากขึ้น มีการพูดคุยกัน ถกเถียง และเปลี่ยนความคิดเห็นกันตลอดจนมีการแข่งขันตอบปัญหา ทำให้ครอบครัวมีความสนใจร่วมกัน (Shared Family Interest)

3. Excitement คือเพื่อความตื่นเต้น เช่น ผู้ชมจะเดาว่าเหตุการณ์ในโทรทัศน์จะเป็นเช่นไร ใครจะเป็นผู้แพ้ ใครจะเป็นผู้ชนะ เช่น การตอบปัญหา การแข่งกีฬา นอกจากนี้ยังเป็น การหนีจากโลกของความเป็นจริงที่สับสนวุ่นวาย ดึงเครียดทางอารมณ์เข้าทำนองว่า " I like to forget my worries for a while" ลืมความทุกข์ ความกังวลใจได้ชั่วขณะ ถือเป็นหน้าที่แบบหนึ่งของการระบายอารมณ์ (Emotional Cathesis)

4. Educational Appeal การดูโทรทัศน์ทำให้เพิ่มความรู้เกี่ยวกับตนเอง และโลกภายนอก ก่อให้เกิดการปรับปรุงตนเอง มีการปรับตัวที่ดีขึ้น เพราะข่าวสารที่ได้รับช่วยให้ทันโลกทันเหตุการณ์ ทำให้มีความรู้ความสามารถมากกว่าเดิม

แม็คคอมบ์ และ มัลลินส์ (McCombs and Mullins,1973) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา การใช้สื่อมวลชนและความสนใจทางการเมือง พบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับสื่อมวลชน และการใช้สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมือง แต่การศึกษานั้นมีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมืองโดยทางอ้อมเท่านั้น กล่าวคือการศึกษาที่มีความ

สัมพันธ์กับการใช้สื่อมวลชน และเพราะการใช้สื่อมวลชน มีมากขึ้นในหมู่ผู้มีการ ศึกษาสูงจึงทำให้ เขาสนใจข่าวสารการเมืองไปด้วย แต่ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการศึกษา กับความสนใจทาง การเมือง โดยไม่ผ่านการใช้สื่อมวลชนนั้นไม่มี จากการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นว่าขณะที่การศึกษาเป็น ตัวกำหนดการใช้สื่อมวลชน แต่ก็ไม่ได้เป็นตัวกำหนดความสนใจทางการเมืองด้วย

งานวิจัยเกี่ยวกับความรู้ ทศนคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มูทิตา ภิระพร (2531) ศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับ เรื่อง ความปลอดภัยจราจรของเด็กนักเรียน ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการอบรมกับกลุ่มที่ไม่ได้รับการ อบรมและเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับเรื่อง ความปลอดภัยจราจรกับตัวแปรทางประชากรของเด็กนักเรียน และตัวแปรทางเศรษฐกิจ สังคม ของครอบครัว พบว่าเด็กนักเรียนที่เข้ารับการอบรมเรื่องความปลอดภัยจราจร มีความรู้เพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อเรื่องความปลอดภัยจราจรไปในทางที่ดีขึ้น หลังจากที่ได้รับ การอบรม สำหรับตัวแปรด้านประชากรของนักเรียน และตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคมของครอบ ครว ไม่มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ในเรื่องความ ปลอดภัย จราจร ส่วนตัวแปรด้านเศรษฐกิจ สังคมของครอบครัวเด็กนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับการเพิ่ม ความรู้เรื่องความปลอดภัยจราจรได้แก่การมีบ้าน

วิชัย พัฒนาวงศ์ธรรม (2534) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ไม้ของนักศึกษาในวิทยาลัยครูภาคใต้ พบว่า ตัวแปร เพศ ภูมิลำเนา การเป็นสมาชิกของชมรม อนุรักษ์มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกัน

วีระวัฒน์ เนียมสุวรรณ (2527) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเจตคติของนักศึกษาเกษตรจาก วิทยาลัยเกษตรกรรมที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า เพศ ภูมิลำเนาของนักศึกษาทำ ให้นักศึกษามีเจตคติและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้แตกต่างกัน และเจตคติของนักศึกษา จากวิทยาลัยที่จัดตั้งชมรมอนุรักษ์กับนักศึกษาจากวิทยาลัยที่ไม่มีการจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ ไม่แตก ต่างกัน

อุบลวรรณ มิ่งแก้ว(2531) ได้ศึกษาความรู้และทัศนคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 6 ต่อการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชบริเวณลุ่มน้ำบางปะกง พบว่านักเรียนหญิงมีความ รู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชสูงกว่านักเรียนชาย แต่นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีทัศนคติต่อการ ใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ แตกต่างกันมีทัศนคติแตกต่างกัน และพบว่าความรู้และทัศนคติของนักเรียนมีความสัมพันธ์กัน ในทางบวก

มานิต เรืองรัตน์ (2526) ศึกษาเรื่องความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าความรู้เรื่องการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์พอใช้ และนักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่ง แวดล้อมผลการเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติของนักเรียนทั้งโรงเรียน ในเขตชุมชนชั้นใน และ

ในเขตชุมชนชั้นนอก มีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

พจนา วาสิกรัตน์ (2535) ทำการศึกษาเรื่องประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์โครงการอิงค์เวิร์ธในการให้ความรู้และทัศนคติ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น แต่ทัศนคติไม่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหลังจากการเผยแพร่

ชิตวูด (Chitwood, 1977) ทำการวิจัยเกี่ยวกับความรู้และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมต่อสิ่งแวดล้อมของผู้เข้าค่ายอนุรักษ์สำหรับเยาวชน 4 ค่ายเพื่อศึกษาความรู้และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมว่าเปลี่ยนแปลงหรือไม่ หลังจากจบการเข้าค่ายแล้ว โดยกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 58 คน และทำแบบทดสอบในอาทิตย์แรกของการอบรม วัดความรู้โดยแบบสำรวจความรู้และความคิดเห็นต่อสิ่งแวดล้อม และวัดความคิเห็นโดยแบบวัดเจตคติ อี.เค.โอ.เอส และ คิว ซอร์ท ซึ่งพัฒนาโดยผู้วิจัยและคณะ เมื่อทดสอบอีกครั้งในอาทิตย์สุดท้ายของการเข้าค่ายพบว่า

1. มีการเปลี่ยนแปลงทั้งความรู้และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

2. คะแนนจากแบบวัดความรู้ มีความสำคัญกับคะแนนแบบวัดเจตคติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ความแตกต่างของคะแนนระหว่างเพศชายและเพศหญิงมีค่าน้อย เพศชายจะมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนด้านความรู้มากกว่า และเพศหญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่าเพศชาย

เลฟทริดจ์ (LeftTridge, 1978) ทำการศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาในชนบทและในเมืองว่าแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อนำมาใช้พัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจากโรงเรียนมัธยมในชนบทและในเมือง 9 โรงเรียนในรัฐแคนซัสจำนวน 1078 คน ซึ่งเลือกเรียนวิชาประวัติศาสตร์อเมริกา วรรณคดีหรือ ภาษาอังกฤษเพื่อหลีกเลี่ยงวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกรรับรู้ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมในชนบทมีการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมดีกว่านักเรียนมัธยมในเมือง

งานวิจัยเกี่ยวกับรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์

ซาลิสตา มากแผ่นทอง (2538) ศึกษาลักษณะของกระบวนการผลิตและปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการผลิตรายการสารคดีทางโทรทัศน์ชุด “ทุ่งแสงตะวัน” โดยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์คณะผู้ผลิตรายการแบบเจาะลึก และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการผลิตรายการสารคดีทางโทรทัศน์ชุด “ทุ่งแสงตะวัน” ประกอบด้วยขั้นตอนการผลิต 7 ขั้นตอน 1. การประชุมเพื่อพัฒนาแนวคิด 2. การสำรวจสถานที่และข้อมูล 3. การประชุมเพื่อผลิตรายการ 4. การเตรียมการผลิต 5. การผลิตรายการ 6. การตัดต่อรายการ 7. การเผยแพร่รายการออกอากาศและปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการผลิต รายการสาร

คดีทางโทรทัศน์ชุด “ทุ่งแสงตะวัน” ประกอบด้วย 3 ปัจจัยคือ 1. อุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กรผู้ผลิตมุ่งเน้นการสร้างผลงานให้เป็นที่ยอมรับในระดับอาชีพ และมุ่งหวังสร้างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม 2. คณะผู้ผลิตรายการต่างปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะที่มีการประสานงานที่ดี 3. เงื่อนไขและขีดจำกัดในการดำเนินการผลิตที่สำคัญมี 5 ประการคือ 1. สถานที่ถ่ายทำ 2. ตัวละคร 3. เวลา 4. สถานีโทรทัศน์ 5. แหล่งข้อมูล

จิรวรรณ กมลรัตนโยธิน (2536) ได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและความหมายของรายการสารคดี สิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ปีพ.ศ. 2532-2534 โดยศึกษาจากรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมจำนวน 6 รายการ ดังนี้ รายการขนาดสั้นได้แก่ 1. รายการฟ้าสีคราม 2. รายการน้ำใสใบเขียว 3. รายการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม รายการขนาดยาว ได้แก่ 1. รายการสิ่งแวดล้อมไทย 2. รายการโลกสลบสี 3. รายการสารคดีน้ำ

เนื้อหาของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทั้งหมดจำแนกได้ 17 ประเภท ในการศึกษาว่าทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมสามารถจัดได้เป็น 6 กลุ่มดังนี้ 1. กลุ่มรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อม 2. กลุ่มปฏิรูป 3. กลุ่มเปลี่ยนระบบ 4. กลุ่มผสมระหว่างกลุ่มรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อมและกลุ่มปฏิรูป 5. กลุ่มผสมระหว่างกลุ่มปฏิรูปและกลุ่มเปลี่ยนระบบ 6. ไม่ระบุวิธีแก้ไขปัญหาผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ มีความเคลื่อนไหวในช่วงปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2532-2534) มีจำนวนมากขึ้นและเนื้อหาสาระมีความหลากหลายมากขึ้น

2. เรื่องที่รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดสั้นเสนอมากที่สุดได้แก่ เรื่องทรัพยากรป่าไม้ ส่วนเรื่องที่รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดยาวเสนอมากที่สุดได้แก่เรื่องสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

3. รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดสั้นเสนอว่าทฤษฎีในการแก้ปัญหาแนวรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ส่วนรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดยาวไม่เสนอว่าทฤษฎีแนวรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อมเลย แต่เสนอว่าทฤษฎีแนวปฏิรูปและแนวเปลี่ยนระบบมากที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย